

УДК 32.041/378.147.092.12.159.9-051

UDC 32.041/378.147.092.12.159.9-051

DOI: [10.31475/ped.dys.2023.34.01](https://doi.org/10.31475/ped.dys.2023.34.01)

ВАЛЕНТИН ВОВК,

кандидат психологічних наук, доцент

(Україна, Хмельницький,

Хмельницька гуманітарно-педагогічна академія,

вул. Прокурівського Підпілля, 139)

VALENTYN VOVK,

Candidate of Psychological Sciences, Associate Professor

(Ukraine, Khmelnytskyi,

Khmelnytskyi Humanitarian-Pedagogical Academy,

Proskurivskoho Pidpillia St., 139)

ORCID: [0000-0002-4996-798X](https://orcid.org/0000-0002-4996-798X)

Роль самостійної роботи в підготовці психологів у закладах вищої освіти

The Role of Independent Work in the Training of Psychologists in Institutions of Higher Education

У статті проаналізовано теоретичні аспекти ролі самостійної роботи в процесі підготовки психологів. Аналіз наукових джерел дав змогу з'ясувати сутність і зміст основних понять означеної проблеми, а саме: «самостійна робота», «самоосвіта», «професійна підготовка», «самостійна творча діяльність».

У статті також з'ясовано, що поняття «самостійна робота» визначається як вид навчальної діяльності, спрямований на формування пізнавальних здібностей і інтересів майбутнього психолога, його спрямованість на безперервну самоосвіту. Самостійна робота студентів виступає важливою складовою в підготовці психолога як висококваліфікованого, конкурентоспроможного фахівця, здатного до компетентної професійно-психологічної діяльності в сучасних умовах на рівні світових стандартів.

Використовуючи авторський опитувальник щодо визначення якості організації самостійної роботи студентів, було встановлено: що є для них стимулом щодо виконання самостійної роботи, з якими труднощами вони виникають під час її виконання, наскільки систематично на протяжі семестру вони виконують завдання самостійної роботи, які методи педагогічного стимулювання виконання самостійної роботи їм найбільш до вподоби, як часто студенти звертається за допомогою до викладача щодо виконання самостійної роботи, що вони хотіли б мати з метою підвищення якості організації самостійної роботи, чи ознайомлені студенти з критеріями оцінки виконання завдань самостійної роботи та як часто вони відвідують бібліотку навчального закладу й бібліотеку міста.

Ключові слова: *практичний психолог, самостійна робота студента, заклад вищої освіти, самоосвіта, професійна підготовка, самостійна творча діяльність.*

The article analyzes the theoretical aspects of the role of independent work in the process of training psychologists. The analysis of scientific sources made it possible to clarify the essence and content of the main concepts of the defined problem, namely: «independent work», «self-education», «professional training», «independent creative activity». The article also clarified that the concept of «independent work» is defined as a type of educational activity aimed at forming the cognitive abilities and interests of the future psychologist, its focus on continuous self-education. Independent work of students is an important component in training a psychologist as a highly qualified, competitive specialist capable of competent professional psychological activity in modern conditions at the level of world standards.

Using the author's questionnaire to determine the quality of the organization of students' independent work, it was established: what is the incentive for them to perform independent work, what difficulties do they encounter during its implementation, how systematically during the semester do they perform the tasks of independent work, what are the methods of pedagogical stimulation of performance independent work they like the most, how often do students turn to the teacher for help in performing independent work, what would they like to have in order to improve the quality of the organization of independent work, are students familiar with the criteria for evaluating the performance of independent work tasks and how often do they visit the educational library institution and city library.

Keywords: *practical psychologist, student's independent work, higher education institution, self-*

education, professional training, independent creative activity.

Вступ / Introduction. Останнім часом у закладах вищої освіти значно зросли вимоги до підготовки майбутніх фахівців. Головним завданням сучасного закладу вищої освіти стає підготовка такого спеціаліста, який здатний креативно мислити, прагнути до саморозвитку, самоосвіти, тобто самостійно поповнювати свої знання для подальшого їх використання в професійній практичній діяльності.

Особливого значення набуває професійна підготовка майбутнього психолога, зорієнтованого на розвиток самостійної активності. Реалізація цього завдання залежить від багатьох факторів, серед яких важлива роль відводиться самостійній роботі студентів, яка виступає обов'язковим компонентом їх навчально-пізнавальної діяльності, сприяє розвитку працелюбності, організованості й ініціативи. Тому в умовах сьогодення проблема організації самостійної роботи в процесі професійної підготовки майбутніх психологів є досить актуальною.

Практика переконує, що найміцнішими й найтривалішими є ті знання, які студент здобув самостійно, завдяки власному досвіду й ініціативі. За даними ЮНЕСКО в процесі викладання навчального матеріалу на слух засвоюється близько 15% інформації, на слух і за допомогою органів зору – 65%. А якщо навчальний матеріал опрацьовується власноручно, самостійно, то засвоюється не менше 90% інформації (Драч І., 2004, с. 86).

Отже, самостійна робота студентів, підходи до якої потребують докорінних змін, є основою вищої освіти, важливою частиною процесу підготовки фахівців. Саме така робота студента є основним засобом оволодіння навчальним матеріалом у час, вільний від обов'язкових навчальних завдань. Тільки ті знання, які студент здобув самостійно, завдяки власному досвіду, думці і дії, будуть насправді міцні [7].

Такий стан справ, на нашу думку, є однією з причин чому саме сучасні заклади вищої освіти відводять значну роль організації самостійної роботи й формуванню в студентів навичок самостійної творчої діяльності.

Мета та завдання / Aim and Tasks. З'ясувати сутність самостійної роботи студентів і розкрити можливості вдосконалення процесу підготовки психологів за рахунок якісної організації їхньої самостійної роботи й накреслити основні напрями розв'язання означеної проблеми.

Методи / Methods. Для досягнення поставленої мети було використано такі методи дослідження:

– теоретичні: аналіз психолого-педагогічних наукових публікацій і дисертаційних робіт, за допомогою яких було з'ясовано сутність поняття «самостійна робота» й розкрито особливості її організації в сучасному закладі вищої освіти;

– емпіричні: проведення опитування студентів з використанням «Опитувальника для визначення якості організації самостійної роботи студентів» й систематизація одержаних результатів, що дали можливість сформулювати висновки про якість організації самостійної роботи студентів у ЗВО.

Результати / Results. Аналіз психолого-педагогічної й методичної літератури свідчить про значний інтерес науковців до проблеми самостійної роботи студентів. Їх наукові дослідження спрямовані на такі напрями: сутність і структура самостійної роботи (Н. Дайрі, Б. Єсіпов), формування пізнавальної самостійності (Н. Горбач, В. Тюріна та ін.), проблеми організації самостійної роботи (А. Алексюк, В. Буряк, В. Бондар, О. Мороз, О. Савченко, О. Ярошенко та ін.), теорія й практика самостійної пізнавальної діяльності (Л. Жарова, П. Підкасистий, М. Солдатенко та ін.), засоби індивідуалізації, інтенсифікації самостійної роботи (А. Алексюк, І. Унт, І. Шайдур), інформаційно-методичне забезпечення самостійної роботи (В. Козаков, В. Шатуновський), питання організації самостійної роботи майбутніх психологів (І. Ендебері О. Затворнюк, О. Ігнатюк, Н. Кравець, І. Литвиненко, Р. Скірко, Н. Чепелева, О. Ямницький та ін.).

Німецький педагог А. Дістервег говорив: «Розвиток і освіта ні одній людині не можуть бути дані або повідомлені. Усяк, хто бажає до них прилучитися, повинен досягнути цього власною діяльністю, власними силами, власним напруженням». Самостійна робота є невід'ємною складовою навчально-виховного процесу. Особливо сьогодні, в умовах інформаційного буму, коли перед студентом стоїть завдання засвоїти все більше і більше інформації, організація самостійної роботи вимагає подвійної уваги. Адже навіть саме слово «студент» (лат. *studens* – «той, хто сумлінно працює, той хто бажає знання») передбачає потребу наполегливої самостійної роботи над оволодінням глибокими знаннями (Вітвицька С., 2011, с.107).

У науковій літературі визначення сутності поняття «самостійна робота» досить строкате й розмаїте.

Так, зокрема О. Михайленко вказує на те, що самостійна робота є одним із найважливіших компонентів освітнього процесу, що передбачає інтеграцію різних видів індивідуальної та

колективної навчальної діяльності, яка здійснюється як під час аудиторних, поза аудиторних занять, без участі викладача, так і під його безпосереднім керівництвом. У контексті сучасної системи навчання самостійна робота домінує серед інших видів навчальної діяльності студентів після практичної підготовки (може становити 2/3 навчального програмового матеріалу) та дозволяє розглядати накопичувані знання як об'єкт власної діяльності студента (Михайленко О., 2015).

М. Фіцула відзначає, що самостійна робота – це різноманітні види індивідуальної й колективної діяльності студентів, які вони здійснюють на навчальних заняттях або в позааудиторний час за завданнями викладача, під його керівництвом, але без його безпосередньої участі (Фіцула М., 2010, с. 203).

Самостійна робота студентів формує в майбутніх спеціалістів творче ставлення до праці, розвиває внутрішні стимули до самовдосконалення, що є ефективним засобом самостійного навчання та самопідготовки, «самостійна робота студентів - це форма активності особи, що забезпечує можливість прискорення природного переходу випускника вузу від навчально-пізнавальної до самостійної професійної діяльності» (Зязюн І., 2000, с. 58).

У контексті нашого дослідження самостійна робота визначається як вид навчальної діяльності, спрямований на формування пізнавальних здібностей і інтересів майбутнього психолога, його спрямованість на безперервну самоосвіту. Самостійна робота студентів, на нашу думку, виступає важливою складовою в підготовці психолога як висококваліфікованого, конкурентоспроможного фахівця, здатного до компетентної професійно-психологічної діяльності в сучасних умовах на рівні світових стандартів.

За своєю суттю (Л. Гордієнко, В. Толстих, О. Котузаки) самостійна робота є активною розумовою діяльністю студента, пов'язаною з виконанням навчального завдання. Наявність завдання і цільової установки на його виконання вважаються характерними ознаками самостійної роботи. Завдання, які доводиться вирішувати студенту в навчальній діяльності, стосуються: засвоєння матеріалу, який розглядається на лекції (робота з конспектом лекції, рекомендованою навчальною літературою); конспектування фундаментальних робіт відповідно до програми навчальної дисципліни; розв'язування задач, проведення дослідів, експериментів тощо; підготовки рефератів, контрольних робіт, доповідей на занятті; підготовки курсових, дипломних, магістерських робіт. Усі ці елементи навчального процесу є самостійною роботою, оскільки студенти здійснюють їх певною мірою індивідуально, в позааудиторний час (Гордієнко Л. В., Толстих В. Ю., & Котузаки О. М., 2018).

Розділяємо думку О. Гурської, яка, аналізуючи досвід роботи зі студентами, особливо на перших і других курсах, виділяє такі основні проблеми з організації ефективної самостійної роботи:

1. Невміння працювати самостійно: виділяти основне та другорядне, шукати додаткові джерела інформації, презентувати свою роботу.
2. Відсутність установки на самостійну роботу (самостійне опрацювання навчального матеріалу).
3. Неусвідомленість змісту завдань, що пропонуються для самостійного вивчення та опрацювання.
4. Байдуже (індиферентне) ставлення студентів до організації самостійної роботи та розвитку особистісних професійно-значущих якостей.
5. Зниження чи відсутність мотивації самостійної навчальної діяльності.
6. Відсутність систематичного (постійного) контролю з боку викладача за виконанням навчальних завдань.
7. Відсутність чіткого плану роботи з боку викладача (студента спочатку треба навчити самостійно працювати) та неорганізованість роботи (хаотичний характер) з боку студента.
8. Одноманітність та неефективність запропонованих завдань.
9. Недостатнє матеріально-технічне забезпечення роботи.
10. Недостатнє методичне забезпечення (відсутність методичних рекомендацій, посібників, списків основної та допоміжної літератури з запропонованої теми) (Гурська О., 2014, с. 105).

Обговорення / Discussion. З метою визначення якості організації самостійної роботи студентів, нами було проведено опитування студентів (авт.) 1-4-х курсів, які навчаються за спеціальністю 053 «Психологія» в Хмельницькій гуманітарно-педагогічній академії.

Загальна кількість опитаних становила 63 особи, з яких студентів:

- I-го курсу – 14 чол.;
- II-го курсу – 17 чол.;
- III-го курсу – 22 чол.;
- IV-го курсу – 10 чол.

Респондентам була запропонована анкета на визначення якості організації самостійної роботи студентів, яка містила вісім запитань із запропонованими відповідями. Зміст анкети й результати

опитування відображені в табл. 1.

Таблиця 1

**Зміст анкети й результати опитування студентів 1-4-х курсів спеціальності 053
«Психологія» щодо визначення якості організації самостійної роботи студентів**

№ з/п	Зміст запитання	Запропонована відповідь	1-й курс	2-й курс	3-й курс	4-й курс
			К-сть студ-в, %			
1.	<i>Що є для Вас стимулом щодо виконання СР?</i>	а) усвідомлення теоретичного й практичного значення засвоєних знань;	2 (14,3%)	7 (41,2%)	6 (27,3%)	3 (30%)
		б) новизна навчального матеріалу;	8 (57,1%)	3 (17,6%)	5 (22,7%)	2 (20%)
		в) професійне спрямування навчальної діяльності;	-	4 (23,5%)	7 (31,8%)	3 (30%)
		г) розвиток пізнавального інтересу.	4 (28,6%)	3 (17,6%)	4 (18,2%)	2 (20%)
2.	<i>Які труднощі у Вас виникають під час виконання СР?</i>	а) великий обсяг завдань;	4 (28,5%)	5 (29,4%)	10 (45,6%)	3 (30%)
		б) невміння пов'язувати теорію з практикою;	2 (14,3%)	3 (17,6%)	4 (18,2%)	-
		в) обмаль часу на виконання СР;	6 (42,9%)	7 (41,2%)	3 (13,6%)	7 (70%)
		г) відсутні вміння працювати самостійно.	2 (14,3%)	2 (11,8%)	5 (22,6%)	-
3.	<i>Наскільки систематично на протяжці семестру Ви виконуєте завдання СР?</i>	а) систематично й планомірно;	2 (14,3%)	9 (52,9%)	18 (81,8%)	8 (80%)
		б) час від часу;	7 (50%)	4 (23,5%)	2 (9,1%)	2 (20%)
		в) майже не виконую;	2 (14,3%)	2 (11,8%)	2 (9,1%)	-
		г) виконую тільки цікаву роботу.	3 (21,4%)	2 (11,8%)	-	-
4.	<i>Які методи педагогічного стимулювання виконання СР Вам най-більш до вподоби?</i>	а) цікаве й змістовне завдання;	4 (23,5%)	4 (23,5%)	2 (9,1%)	-
		б) зв'язок результатів СР з професійною діяльністю;	2 (14,3%)	3 (17,6%)	5 (22,6%)	7 (70%)
		в) врахування результату виконання СР при підсумковій оцінці;	3 (21,4%)	4 (23,5%)	4 (18,2%)	-
		г) керівництво подальшою науковою роботою з певної тематики;	2 (14,3%)	3 (17,6%)	6 (27,3%)	3 (30%)
		д) незадовільна оцінка.	3 (21,4%)	3 (17,6%)	5 (22,6%)	-
5.	<i>Як часто звертаєтесь Ви за допомогою до викладача щодо виконання СР?</i>	а) часто;	6 (42,9%)	6 (35,3%)	6 (27,3%)	-
		б) час від часу (за потреби);	6 (42,9%)	8 (40,1%)	12 (54,5%)	3 (30%)

		в) не звертаюся зовсім.	2 (14,2%)	3 (17,6%)	4 (18,2%)	7 (70%)
6.	<i>З метою підвищення якості організації СР Ви хотіли б мати:</i>	а) чіткий інструктаж до виконання СР;	2 (14,3%)	3 (17,6%)	4 (18,2%)	2 (20%)
		б) чіткий план і рекомендації щодо виконання СР;	5 (35,7%)	6 (35,3%)	6 (27,3%)	2 (20%)
		в) зразок виконання окремих завдань СР й роботи в цілому.	7 (50%)	8 (40,1%)	12 (54,5%)	6 (60%)
7.	<i>Чи знаєте Ви критерії оцінки виконання завдань СР?</i>	а) знаю;	10 (71,4%)	15 (88,2%)	18 (86,4%)	10 (100%)
		б) не знаю;	4 (28,6%)	2 (11,8%)	3 (13,6%)	-
		в) мені байдуже.	-	-	-	-
8.	<i>Як часто Ви відвідуєте бібліотку навчального закладу й бібліотеку міста?</i>	а) 1-2 рази на тиждень;	1 (7,1%)	2 (11,8%)	4 (18,2%)	2 (20%)
		б) 1-2 рази на місяць;	3 (21,4%)	5 (29,4%)	6 (27,3%)	3 (30%)
		в) 1-2 рази в семестр;	5 (35,7%)	3 (17,6%)	6 (27,3%)	2 (20%)
		г) 1-2 рази на рік;	2 (14,3%)	3 (17,6%)	3 (13,6%)	2 (20%)
		д) не відвідую бібліотеку взагалі.	3 (21,4%)	4 (23,5%)	3 (13,6%)	1 (10%)

Вважаємо, що викладачам при організації самостійної роботи майбутніх психологів слід враховувати їхню мотивацію, тобто мотивуючі фактори. До них ми відносимо:

- розвиток і підтримання пізнавального інтересу;
- усвідомлення майбутніми психологами найближчої й кінцевої мети навчальної діяльності;
- професійна спрямованість;
- усвідомлення теоретичного й практичного значення набутих знань, умінь і навичок.

Виходячи з цього, на наш погляд, доцільним є при визначенні змісту, форм і методів самостійної роботи майбутніх психологів дотримуватися саме означених факторів.

Вважаємо, що запорукою успішного виконання самостійної роботи майбутніми психологами будуть виступати такі структурні компоненти:

- знання ними мети й бажаних результатів освітньо-професійної програми, яка включає завдання самостійної роботи;
- мети й результатів конкретної навчальної дисципліни, що вивчається;
- своєчасне інформування майбутніх психологів про перспективи їх професійного зростання завдяки поповненню й поглибленню своїх знань, набуття практичних умінь і навичок за допомогою виконання самостійної роботи;
- впровадження в навчальний процес активних педагогічних технологій.

Використання активних педагогічних технологій, орієнтованих на виконання самостійної роботи, сприяє:

- розвитку мотивації в майбутніх психологів;
- набуття практичного досвіду психологічної діяльності;
- активізації особистої позиції студентів-психологів;
- розвитку їх культури навчальної праці й самоосвітньої діяльності;
- забезпеченню майбутнім фахівцям-психологам умов для випереджального й самостійного навчання та підвищення якості самостійної роботи.

Із метою підвищення якості й удосконалення процесу організації самостійної роботи майбутніх психологів вважаємо за доцільне:

1. Організовуючи самостійну роботу студентів, викладачеві необхідно враховувати основні мотивуючі фактори. До них відносимо:

- підтримку й розвиток пізнавального інтересу;
- розуміння майбутніми фахівцями найближчої й кінцевої мети навчання;
- професійну спрямованість навчального процесу;
- усвідомлення теоретичного й практичного значення набутих знань, умінь і навичок для

майбутньої практичної діяльності;

– ретельний відбір змісту самостійної роботи та форм і методів її виконання.

2. Викладачам слід досконало опрацювати критерії оцінки всіх видів самостійної роботи з кожної навчальної дисципліни й доводити їх до відома айбутніх психологів на початку вивчення дисципліни, за потребою, акцентувати увагу на критерії в процесі виконання завдань.

3. Спрямовувати майбутніх фахівців на використання набутих знань під час виконання самостійної роботи в різних формах навчальної діяльності, а саме: дискусіях, вебінарах, семінарах, конференціях, круглих столах, наукових дослідженнях, презентаціях тощо.

4. Викладачам в роботі з майбутніми психологами доцільно використовувати нестандартні методи їх стимулювання до виконання самостійної роботи.

5. При розробці навчально-методичного забезпечення самостійної роботи викладачам доречно:

– враховувати думки студентів;

– надавати студентам план та інструктивні рекомендації щодо виконання завдань самостійної роботи;

– доцільним буде їх ознайомлення із зразками виконання самостійної роботи;

– проводити індивідуальну роботу зі студентами після виконання ними завдань самостійної роботи.

6. Викладачам слід систематично здійснювати контроль за виконанням самостійної роботи з навчальної дисципліни протягом усього періоду її вивчення, об'єктивно підходити до оцінювання завдань самостійної роботи та своєчасно їх здачу.

Таким чином, результативність самостійної роботи студентів залежить, в основному, від двох причин: від самого студента (найбільше заважають брак працелюбності, волі, наполегливості, загальної підготовленості, здібностей, відсутність уміння самостійно працювати тощо) й від викладача (кафедр).

Самостійна робота є організованою викладачем і направлена на виконання поставленої дидактичної мети, але здійснюється без посередньої його участі; вона вимагає від викладача ретельного її планування; вимагає створення умов ефективної організації навчальної роботи та науково-методичного забезпечення. Від організації самостійної роботи багато в чому залежать результати навчання студентів та їх майбутня практична діяльність (Драч І., 2004).

Висновки / Conclusions. Успішне виконання самостійної роботи майбутніми психологами й підвищення її якості забезпечують: мотивація самостійної навчальної діяльності; чітке визначення завдань самостійної роботи; зрозумілий алгоритм її виконання завдання; знання студентом способів і методів його виконання; чітке визначення викладачем термінів виконання, форм і методів контролю; організація консультаційної й індивідуальної допомоги; систематичний контроль за виконанням самостійної роботи та її своєчасну здачу на перевірку; навчально-методичне забезпечення самостійної роботи.

Якість організації самостійної роботи майбутніх психологів дозволить: розвинути їх творчу активність та ініціативність, логічне мислення, навчитися самостійно оволодівати знаннями, виробити бажання до самовдосконалення.

У подальшому доречно спрямувати дослідження на з'ясування й аналіз труднощів, які виникають при організації й виконанні самостійної роботи майбутніми психологами.

Список використаних джерел і літератури:

Вітвицька, С. С. (2011). *Основи з педагогіки вищої школи. Підручник за модульно-рейтинговою системою навчання.* (2-ге вид.). Київ: Центр учбової літератури. [in Ukrainian]

Гордієнко, Л. В., Толстих, В. Ю., & Котузаки, О. М. (2018). Самостійна робота студентів у системі навчального процесу. *Забезпечення якості вищої освіти.* Матеріали 49-ї наук.-метод. конф. ОНАХТ (Одеса, 11–13 квіт. 2018 р.). (с. 253–254). Одеса. [in Ukrainian]

Гурьська, О. (2014). Місце та роль самостійної роботи студентів у навчальному процесі. *Витоки педагогічної майстерності, 13,* 103–107. [in Ukrainian]

Драч, І. І. (2004). Самостійна робота студентів вищих навчальних закладів як важливий елемент сучасної підготовки фахівців. *Нові технології навчання, 37,* 86–90. [in Ukrainian]

Зязюн, І. А. (2000). Філософські проблеми гуманізації і гуманітаризації освіти. *Педагогіка толерантності, 3,* 58–61. [in Ukrainian]

Михайленко, О. (2015). Особливості організації самостійної роботи студентів у ВНЗ. *Молодь і ринок, 10* (129), 64–68. [in Ukrainian]

Тамаркіна, О. (2020). Самостійна робота студентів ЗВО в умовах дистанційного навчання. *Актуальні питання гуманітарних наук, 34* (5), 228–231. [in Ukrainian]

Фіцула, М. М. (2010). *Педагогіка вищої школи: навч. посіб.* (2-ге вид., доп.). Київ: Академвидав. [in Ukrainian]

References:

- Vitvytska, S. S.** (2011). *Osnovy z pedahohiky vyshchoi shkoly. Pidruchnyk za modulno-reitynhovoii systemoiu navchannia [Basics of Higher Education Pedagogy. Textbook on the Modular Rating System of Education]*. (2-he vyd.). Kyiv: Tsentr uchbovoi literatury. [in Ukrainian]
- Hordiienko, L. V., Tolstykh, V. Yu., & Kotuzaky, O. M.** (2018). Samostiina robota studentiv u systemi navchalnogo protsesu [Independent Work of Students in the System of the Educational Process]. *Zabezpechennia yakosti vyshchoi osvity*. Proceedings of 49 scientific-method. konf. ONAKhT (Odesa, 11–13 kvit. 2018 r.). (s. 253–254). Odesa. [in Ukrainian]
- Hurska, O.** (2014). Mistse ta rol samostiinoi roboty studentiv u navchalnomu protsesi [The Place and Role of Students' Independent Work in the Educational Process]. *Vytyky pedahohichnoi maisternosti – Origins of pedagogical mastery*, 13, 103–107. [in Ukrainian]
- Drach, I. I.** (2004). Samostiina robota studentiv vyshchych navchalnykh zakladiv yak vazhlyvyi element suchasnoi pidhotovky fakhivtsiv [Independent Work of Students of Higher Educational Institutions as an Important Element of Modern Training of Specialists]. *Novi tekhnologii navchannia – New learning technologies: science and method*, 37, 86–90. [in Ukrainian]
- Ziazun, I. A.** (2000). Filosofski problemy humanizatsii i humanitaryzatsii osvity [Philosophical Problems of Humanization and Humanization of Education]. *Pedahohika tolerantnosti – Pedagogy of tolerance*, 3, 58–61. [in Ukrainian]
- Mykhailenko, O.** (2015). Osoblyvosti orhanizatsii samostiinoi roboty studentiv u VNZ [Peculiarities of the Organization of Students' Independent Work at Universities]. *Molod i rynek – Youth and market*, 10 (129), 64–68. [in Ukrainian]
- Tamarkina, O.** (2020). Samostiina robota studentiv ZVO v umovakh dystantsiinoho navchannia [Independent Work of Students of Higher Education Institutions in the Conditions of Distance Learning]. *Aktualni pytannia humanitarnykh nauk – Current issues of humanitarian sciences*, 34 (5), 228–231. [in Ukrainian]
- Fitsula, M. M.** (2010). *Pedahohika vyshchoi shkoly: navch. posib. [Pedagogy of the higher school: teaching manual]* (2-he vyd., dop.). Kyiv: Akademydav. [in Ukrainian]

Дата надходження статті: «19» липня 2023 р.

Стаття прийнята до друку: «05» вересня 2023 р.

Вовк Валентин – доцент кафедри психології Хмельницької гуманітарно-педагогічної академії, кандидат психологічних наук, доцент

Vovk Valentyn – Assistant Professor of Psychology Department of Khmelnytskyi Humanitarian-Pedagogical Academy, Candidate of Psychological Sciences, Associate Professor

Цитуйте цю статтю як:

Вовк, В. (2023). Роль самостійної роботи в підготовці психологів у закладах вищої освіти. *Педагогічний дискурс*, 34, 7–13. [doi: 10.31475/ped.dys.2023.34.01](https://doi.org/10.31475/ped.dys.2023.34.01).

Cite this article as:

Vovk, V. (2023). The Role of Independent Work in the Training of Psychologists in Institutions of Higher Education. *Pedagogical Discourse*, 34, 7–13. [doi: 10.31475/ped.dys.2023.34.01](https://doi.org/10.31475/ped.dys.2023.34.01).